

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра фінансів

РЕФЕРАТ

**кваліфікаційної роботи на здобуття освітнього ступеня магістра
зі спеціальності «Фінанси, банківська справа та страхування»
за магістерською програмою професійного спрямування
«Державні та муніципальні фінанси»
на тему:
«Державний борг України : механізм управління та обслуговування»**

Виконавець:
студент ФФБР
Оренчук Андрій
Анатолійович

/підпис/

Науковий керівник:
К.е.н., доцент Коцюрубенко Ганна
Миколаївна

/підпис/

Одеса, 2019 рік

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Проблема державного боргу та пов'язаних з ним наслідків є досить актуальними для України. Значний обсяг державного боргу який сформувався за період незалежності негативно впливає на економічну ситуацію в країні, а обслуговування боргових зобов'язань створює навантаження на державний бюджет. Вирішення проблеми залежності держави від запозичень а також пошук альтернативних шляхів залучення коштів являється першочерговим завданням боргової політики України.

В Україні за роки її незалежності формування боргу відбувалося під впливом низки факторів, найважливіші з яких: значні бюджетні дефіцити; залежність від імпорту енергоносіїв; необхідність збільшення валютних резервів для забезпечення стабільності національної грошової одиниці; потреби технічного переозброєння галузей національної економіки.

З метою запобігання негативного впливу боргових зобов'язань на національну економіку, важливим є забезпечення ефективності функціонування системи управління державним боргом і формування цілісного механізму управління ним. Накопичення значного державного боргу, посилення боргового тиску на державний бюджет, періодичне виникнення боргових криз, погіршення умов на світових фінансових ринках перетворює управління та обслуговування державного боргу на одне з пріоритетних завдань фінансової політики держави.

Забезпечення ефективного функціонування механізму управління державним боргом потребує врахування значної кількості чинників, якісного контролю та постійного моніторингу не лише розмірів державного боргу, а й результативності кредитних проектів, боргових інструментів і відповідних видатків державного бюджету.

Проблемам державного боргу присвячені праці таких вітчизняних науковців як: Барановського О.І., Вознюка Г.Л., Загороднього А.Г., Словженка Т.С. Роботи цих вчених стосуються поглибленого дослідження державного боргу і пов'язаних з ним наслідків.

Мета і завдання дослідження. Метою кваліфікаційної роботи є дослідження основних тенденцій та специфічних особливостей формування державного боргу України, а також розробка рекомендацій щодо удосконалення механізму його управління та обслуговування. Зважаючи на це, можна виокремити наступні завдання:

- дослідити теоретичні основи державного боргу та визначити його функції;
- розкрити еволюцію теорій державного боргу;
- визначити сутність механізму управління та обслуговування державного боргу;
- систематизувати нормативно-правове забезпечення механізму управління та обслуговування державного боргу в Україні;
- проаналізувати практику формування дефіциту державного бюджету України;
- проаналізувати динаміку та структуру державного боргу в Україні;
- дослідити зарубіжний досвід реалізації механізму управління та обслуговування державного боргу у зарубіжних країнах
- надати практичні рекомендації щодо підвищення ефективності механізму управління та обслуговування державного боргу

Об'єктом дослідження є державний борг.

Предметом дослідження є економічні відносини, які виникають між державою та іншими суб'єктами економіки в процесі яких формується державний борг України та здійснюється його управління і обслуговування.

Методологічну основу роботи складає діалектичний метод наукового пізнання, системний та комплексний підходи до вивчення теоретичних аспектів утворення та управління державним боргом, у межах якого, в роботі використовуються методи аналізу та синтезу, статистичні прийоми групування, метод графічного зображення.

Інформаційну базу дослідження складають статистичні дані Державної служби статистики України, звітні дані Державної Казначейської служби, інформація Міністерства фінансів України, наукові статті, монографії, підручники з фінансів, нормативно-правові акти, які регламентують сферу управління та обслуговування державного боргу.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі висвітлено теоретичні основи механізму управління та обслуговування державного боргу. У другому розділі було розглянуто нормативно-правове забезпечення механізму управління та обслуговування державного боргу України, практика формування дефіциту державного бюджету України, а також було проведено аналіз динаміки та структури державного боргу за 2013-2018 рр. У третьому розділі подано інформацію про напрями підвищення ефективності механізму управління та обслуговування державного боргу України на прикладі досвіду зарубіжних країн, а також було розглянуто інвестиції як інструмент зменшення державного боргу. Приведені шляхи вдосконалення обслуговування зовнішнього державного боргу в Україні.

ВИСНОВКИ

1. Державний борг - це загальна сума, на певний момент, непогашених позик, отриманих державою для фінансування дефіциту бюджету та інші визначені законодавством цілі, несплачених відсотків за обслуговування цих позик, а також наданих гарантій за зобов'язаннями інших державних структур. Під управлінням державним боргом слід розуміти комплекс заходів, що приймаються державою в особі її уповноважених органів щодо визначення місць і умов розміщення і погашення державних позик, а також забезпечення гармонізації інтересів позичальників, інвесторів і кредиторів. Управління державним боргом може розглядатися в широкому та вузькому розумінні. У широкому розумінні, під управлінням державним боргом мається на увазі формування одного із напрямів фінансової політики держави, пов'язаної з її діяльністю у вигляді позичальника і гаранта. Під управлінням боргом у вузькому розумінні мається на увазі сукупність дій, пов'язаних з підготовкою до випуску, розміщення боргових зобов'язань держави, надання гарантій, а також проведення операцій з обслуговування та погашення боргових зобов'язань.

2. Зміст управління державним боргом складається з трьох стадій: залучення державних запозичень; використання коштів; погашення та обслуговування боргу. Здійснюючи управління державним боргом, органи державної влади використовують широкий набір спеціальних інструментів (способів, методів). Так, для забезпечення платоспроможності держави в процесі управління державним боргом можливим є застосування різноманітних методів коригування боргової політики. Найбільш поширеними серед них є рефінансування та реструктуризація державного боргу. Ключовими інструментами управління державним боргом є: конверсія, консолідація, уніфікація, відстрочення погашення, анулювання і обмін облігації за регресивним співвідношенням.

3. Фінансово-правові і бюджетно-процедурні засади управління державним боргом регламентуються чинним законодавством України. Правовою основою управління державним боргом є Конституція, в

якій передбачено, що лише законами України встановлюються порядок утворення і погашення державного внутрішнього і зовнішнього боргів, порядок випуску та обігу державних цінних паперів, їх види та типи. Верховна Рада України є єдиним органом законодавчої влади в Україні й уповноважена затверджувати державний бюджет України та вносити зміни до нього в частині внутрішнього та зовнішнього боргів. В Україні в управлінні державним боргом беруть участь: Кабінет Міністрів України; Міністерство фінансів України; Національний банк України; Державне казначейство України. У залученні та розміщенні коштів беруть участь Міністерство фінансів України та Національний банк України, а функцію погашення та обслуговування державного боргу безпосередньо виконує Державне казначейство України.

4. Загальний державний борг в Україні динаміці зростає: за останні п'ять років він зріс майже в 4 рази. В його структурі переважає зовнішній борг. Зростання державного боргу обумовлене зростанням як зовнішнього так і внутрішнього боргу. Водночас в доларовому еквіваленті обсяг внутрішнього боргу скорочується, а зовнішнього зростає, що обумовлене інфляційними процесами.

5. Управління державним боргом в розвинутих країнах світу може здійснюватися через урядову, банківську або агентську моделі. Найчастіше розвинені країни світу використовують агентську модель інституційного управління державним боргом. Агентства є автономними державними установами, які здебільшого підпорядковуються міністерству фінансів або казначейству та функціонують за погодженою з урядом країни програмою. На сьогодні політика управління державним боргом провідних країн світу націлена на: встановленні контролю за рівнем боргу; розробленні пакетів жорстких фіскальних заходів (Греція, Іспанія, Італія, Велика Британія, Франція, Німеччина та ін. країни); зменшення дефіциту державного бюджету; реалізацію пенсійної реформи (підвищення пенсійного віку в Іспанії, Греції, Італії, Франції тощо). За умов сучасної боргової ситуації в Україні, дані заходи повинні мати місце і в нашій країні для поліпшення платоспроможності, що є запорукою підвищення довіри кредиторів. Разом із цим повинна діяти жорстка система контролю за процесом використання запозичених фінансових ресурсів. Кошти

від державних запозичень повинні спрямовуватися на цілі розвитку економіки, а не на поточне споживання і погашення раніше отриманих кредитів.

6. На основі проведеного дослідження можна стверджувати, що перспективи зростання інвестицій стають більш невизначеними, але збереження макроекономічної стабільності та завершення ключових реформ з метою зміцнення довіри європейських інвесторів можуть сприяти зростанню в найближчі роки. Складне політичне середовище також впливає на перспективи реформ, але все ж-таки є можливість реалізувати ключові реформи. На зменшення припливу іноземних інвестицій здійснює вплив низка факторів, які варто враховувати або, принаймні, намагатися зменшити їх негативний вплив. До негативних факторів варто віднести не лише політичну та економічну нестабільність, зволікання з реформами, про що згадано вище, але й високий рівень корупції, що вимірюється індексом сприйняття корупції, нестабільність правового, інституціонального середовища, низький рівень конкурентоспроможності, індекс легкості ведення бізнесу, індекс глобалізації, та й загалом спад рівня життя населення. Отже, завданнями на перспективу для України є реалізація реформ, формування сприятливого інвестиційного середовища і клімату.

7. На сьогоднішній день для України вкрай необхідною є розробка стратегії держави в питаннях зовнішніх запозичень. Здійснення ефективної боргової політики в Україні передбачає розробку концепції такої боргової стратегії, в якій державний борг розглядатиметься не з позиції боргового тягаря на економіку України, а як інструмент економічного зростання в державі. Залучені зовнішні позики повинні вести до збільшення виробничих потужностей, головним чином тих підприємств, продукція яких йде на експорт. Збільшення експорту продукції призведе до збільшення валютних надходжень до держави, які необхідні для обслуговування та погашення зовнішнього боргу. Зростання державного боргу призводить до збільшення витрат по його обслуговуванню. Управління державним боргом повинно бути спрямовано на збільшення середнього терміну погашення заборгованості та скорочення витрат на обслуговування боргу. Розміри державного боргу в своїх абсолютних значеннях можуть досягати досить

великих величин, проте борг завжди мусить знаходитися в певній визначеній кореляційній залежності у відповідній пропозиції, відносно абсолютної величини ВВП. Стратегічною метою державної боргової політики України має стати залучення фінансових ресурсів для ефективної реалізації програм інституційного та інвестиційного розвитку країни із одночасним забезпеченням стабільного співвідношення державного боргу до ВВП.

АНОТАЦІЯ

Оренчук А. А. «Державний борг України: механізм управління та обслуговування» кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступення магістра зі спеціальності «Фінанси, банківська справа та страхування» за магістерською програмою «державні та муніципальні фінанси»

Одеський національний економічний університет м. Одеса, 2019 рік

Кваліфікаційна робота магістра складається з трьох розділів. Об'єктом дослідження є державний борг України. У роботі розглядаються теоретичні основи формування державного боргу України, механізм управління та обслуговування.

Проаналізовано передумови формування державного боргу, динаміка внутрішнього та зовнішнього державного боргу. Узагальнено та проаналізовано зарубіжний досвід щодо управління державним боргом у розвинених країнах світу. Запропоновано на підставі проведеного аналізу та з урахуванням зарубіжного досвіду напрями удосконалення боргової політики України.

Ключові слова: державний борг, механізм управління боргом, боргова безпека, дефіцит бюджету.

ANNOTATION

Orenchuk A. A. "State debt of Ukraine: management and service mechanism" this is for the degree of educational stupenda master's degree in "Finance, banking and insurance" in the master's program "public and municipal Finance"

Odessa national economic University Odessa, 2019

Qualifying work of the master consists of three sections. The object of study is the state debt of. The paper examines theoretical bases of formation of public debt of Ukraine, the mechanism of management and maintenance. Preconditions for the formation of public debt, the dynamics of domestic and external public debt.

Compiled and analyzed foreign experience of public debt management in developed countries. Proposed on the basis of the analysis and taking into account foreign experience directions of improvement of debt policy of Ukraine.

Key words: public debt, quality debt management, a debt security, the budget deficit.